

Młodzi a przedsiębiorczość

Możliwości, wyzwania, bariery (COVID), oczekiwania i potrzeby młodych - raport z badania

Cel i metoda badania

Citi Foundation

Fundacja Kronenberga

citi handlowy

inspiracja
do działania

Cel i metoda badania

Badanie zostało przeprowadzone dla Fundacji Citi Handlowy Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Wiedzy “Think”. Miało na **celu lepiej zrozumieć postrzeganie przedsiębiorczości przez młodych Polaków**. Raport z badania przygotowała Fundacja Stocznia.

Badanie miało dostarczyć odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. Jak młodzi ludzie rozumieją pojęcie przedsiębiorczości?
2. Jak młodzi ludzie postrzegają/ oceniają przedsiębiorczość?
3. Jakie umiejętności, kompetencje, cechy, zasoby są potrzebne, aby być przedsiębiorczym?
4. Od czego według młodych zależy posiadanie tych cech, umiejętności, kompetencji?
5. Czy pandemia wpłynęła na myślenie młodych o przedsiębiorczości?

Badanie składało się z komponentu jakościowego i ilościowego.

Badanie jakościowe odbyło się jako pierwsze jego celem była eksploracja tematu. Wnioski z badania jakościowego zostały następnie poddane weryfikacji ilościowej.

Metodologia badania jakościowego

Przeprowadzono 5 dwugodzinnych wywiadów grupowych (FGI). W każdym wzięło udział 6 osób. Z uwagi na trwającą pandemię, wywiady odbyły się online z wykorzystaniem narzędzia ZOOM. Wywiady odbyły się w Wywiady odbyły się między 18.02 a 1.03.2021..

Rozmówcy byli zróżnicowani z uwagi na wiek, miejsce zamieszkania, poziom wykształcenia oraz status zawodowy. Poniższa tabela prezentuje rozkład próby:

FGI	Miejsce zamieszkania	Wiek	Wykształcenie	Status zawodowy
1	Duże miasto (>500 tyś)	25-30	Wyższe	Pracujący
2	Duże miasto (>500 tyś)	18-24	Uczący się (uczelnia wyższa)	W edukacji
3	Duże miasto (>500 tyś)	25-30	Średnie (ogólne, zawodowe) lub podstawowe	Pracujący
4	Małe miasto (<100 tyś)	25-30	Średnie (ogólne, zawodowe) lub podstawowe	Pracujący
5	Małe miasto (<100 tyś)	18-24	Uczący się (szkoła policealna lub wyższa lokalna)	W edukacji

Metodologia badania ilościowego

Dane ilościowe zostały zebrane za pośrednictwem badania sondażowego przeprowadzonego na próbie 413 osób w wieku 18-30 lat.

W doborze próby uwzględniony został faktyczny udział w populacji osób różnej płci, wieku, wykształcenia i wielkości zamieszkiwanej miejscowości. Wielkość próby pozwala na wnioskowanie z maksymalnym szacowanym błędem +/- 5%.

Dane zostały zebrane za pośrednictwem kwestionariusza przeprowadzonego na panelu internetowym (CAWI), we współpracy z firmą IQS w dniach 11-16 marca 2021 roku.

Podsumowanie wniosków

Citi Foundation

Fundacja Kronenberga

citi handlowy

inspiracja
do działania

Wizerunek przedsiębiorczości wśród młodych Polaków (1/2)

- **Przedsiębiorczość to termin, który kojarzy się przede wszystkim z sylwetką i cechami poszczególnych osób, które mogą być (lub nie być) przedsiębiorcze.** Osoby badane w mniejszym stopniu odnoszą przedsiębiorczość do relacji zawodowych, rodzinnych czy towarzyskich z otoczeniem
- Dla większości osób pierwszym skojarzeniem z przedsiębiorczością jest korzystanie z posiadanej wiedzy i umiejętności. **Cechą charakterystyczną osoby przedsiębiorczej jest pozyskiwanie wiedzy i nowych kompetencji dosłownie wszędzie, nie tylko w ramach edukacji.** Właściwie spożytkowane wiedza i umiejętności okazały się ważniejszym wyróżnikiem osoby przedsiębiorczej niż zarabianie pieniędzy
- **Ważnymi wymiarami przedsiębiorczości są ciągły samorozwój, dążenie do celu i dawanie upustu wrodzonej kreatywności.** Były one wskazywane wyraźnie częściej niż cechy relacyjne: współpraca z innymi oraz liderowanie. Ostatnim wymiarem przedsiębiorczości jest korzystanie z okazji, które podczas wywiadów omawiane było wyraźnie szerzej, niż mogłaby sugerować liczba wskazań w badaniu jakościowym.

Wizerunek przedsiębiorczości wśród młodych Polaków (2/2)

- **Osoby prowadzące własny biznes mają nieco inne skojarzenia “byciem na swoim” niż te, które nigdy tego nie doświadczyły.** Pierwsi koncentrują się na odpowiedzialności, drudzy - na ciągłym rozwijaniu się i bogatych perspektywach
- **Również obraz osób przedsiębiorczych nie jest uniwersalny dla wszystkich grup.** W tym przypadku za główny czynnik różnicujący uznać należy wykształcenie respondentów. Różnic dotyczą m.in. opinii na temat poświęcani się pracy i gotowości do niesienia pomocy.
- **Przedsiębiorczość jest terminem, który kojarzy się pozytywnie.** Rozmówcy koncentrują się na jej jasnym obliczu, pomijając wątki negatywne czy dwuznaczne moralnie.

Zakładanie firmy (1/2)

- **Młodzi Polacy i Polki są bardzo przychylnie nastawieni do przedsiębiorczości.** Prowadzenie własnego biznesu jest najbardziej porządną ścieżką kariery. Są bardziej zainteresowane prowadzeniem własnej firmy niż osoby z innych grup wiekowych. W międzynarodowym badaniu GEM 2020 odsetek dorosłych mieszkańców Polski uznających własną firmę za dobry sposób na zrobienie kariery wyniósł 78%. Z naszego badania wynika, że wśród osób do 30 r.ż opinie te podzieliła aż 93% osób.
- **Co prawda odsetek osób, poniżej 30 r.ż, które prowadzą własny biznes, lub posiadają tego typu doświadczenie jest stosunkowo niski (obie te grupy stanowiły 15% próby), ale aż 62% respondentów/tek rozważa w przyszłości założenie firmy.** Na prowadzenie firmy lub posiadanie tego typu planów wpływają doświadczenia innych osób z najbliższego otoczenia. Bardziej skłonne są osoby posiadające tego typu wzorce w rodzinie lub w środowisku w którym się obracają.
- Z innych badań wiemy (np. MIWE 2020), że Polki są jednymi z najbardziej przedsiębiorczych na świecie pod względem zakładania firm. Nasze badanie pokazuje, że młode Polki wciąż są jednak w mniejszym stopniu niż ich rówieśnicy zainteresowane prowadzeniem firmy jako potencjalną ścieżką kariery. Natomiast nie czują mniej przedsiębiorcze niż mężczyźni, a na samą przedsiębiorczość jako postawę patrzą szerzej niż oni (częściej nie tylko przez pryzmat prowadzenia firmy ale również innych form pracy oraz praktyk związanych z życiem prywatnym).

Zakładanie firmy (2/2)

- **Tym co zachęca do zakładania własnej działalności nie koniecznie są zarobki.** Są one istotne, ale bardziej pociąga możliwość samorealizacji oraz samostanowienia (nawet jeżeli będzie to oznaczało poważne ograniczenie czasu wolnego).
- Główne bariery, co potwierdzają również inne badania (w tym wspomniany GEM oraz AGER 2020) to brak kapitału na start oraz strach przed porażką, która może zaważyć na stabilności finansowej i dalszej karierze zawodowej.
- **Młodzi Polacy i Polki są świadomi trudności biurokratycznych oraz finansowych z którymi należy się zmierzyć zakładając firmę.** Mimo to większość (58%) z nich uważa, że byłaby w stanie sobie z nimi poradzić. Ciekawą różnicą pomiędzy grupą osób nie prowadzącą nigdy firmy, a tymi którzy posiadają takie doświadczenie jest niedocenienie w tej pierwszej grupie trudności związanych z pozyskaniem klientów/kontrahentów.
- **Osoby, posiadające doświadczenie prowadzenia firmy, są raczej dobrze poinformowane w możliwościach wsparcia ich działalność,** Stosunkowo duży odsetek młodych przedsiębiorców (65%) deklaruje skorzystanie z jakiejś formy wsparcia zewnętrznego na początku swej działalności.

Wpływ pandemii na myślenie o przedsiębiorczości

- **Doświadczenie pandemii wyraźnie uświadamia młodym Polakom ryzyka związane z prowadzeniem własnej działalności.** Znane z mediów czy obserwowane we własnym otoczeniu problemy przedsiębiorców sprawiają, że młodzi postrzegają pracę „na swoim” przez pryzmat niepewnością i braku poczuciem bezpieczeństwa. Zwiększa to ostrożność w myśleniu o wyborze tej ścieżki zawodowej. Nie dziwią więc dane GUS pokazujące, że w 2020 założono o ponad 12% spadała liczba zakładanych firm.
- **Niemniej jednak, część młodych dostrzega w pandemii okazję.** Nagła zmiana na rynku tworzy w naturalny sposób okazje biznesową, której wykorzystanie może przynieść lukratywne korzyści.

Wizerunek przedsiębiorczości wśród młodych Polaków

Citi Foundation

Fundacja Kronenberga

citi handlowy

inspiracja
do działania

Czym jest przedsiębiorczość?

Przedsiębiorczość to bardziej wiedza niż operatywność

- Dla respondentów/tek przedsiębiorczość **w większym stopniu definiują cechy jednostki niż relacje z innymi**. Bardzo mało osób wskazało skojarzenie związane z kierowaniem innymi, stosunkowo mało na tle innych współpracę.
- Warto również zauważyć, że słowo **bardziej kojarzy się z wykorzystaniem swojej wiedzy i umiejętności, ewentualnie wrodzonych cech (jak kreatywność) niż operatywnością czy wykorzystywaniem okazji**. Ciekawe jest to, że grupą która w największym stopniu łączy oba te elementy – operatywność oraz umiejętności, są osoby najlepiej wykształcone.

Przedsiębiorczość to postawa dotycząca bardziej cech jednostki niż jej relacji z innymi

P01. Przedsiębiorczość to dla mnie przede wszystkim... Proszę wskazać maksymalnie trzy określenia najlepiej odpowiadające temu, co Pan/Pani uważa za przedsiębiorczość. Wszyscy uczestnicy/czki badania (n=413)

Wiedza i umiejętności (51 %) (1/2)

- W opinii młodych ludzi, osoba przedsiębiorcza **wyróżnia się na tle innych twórczym korzystaniem z posiadanych przez siebie wiedzy i umiejętności.**
- Jak wskazują rozmówcy, sukces bez wiedzy jest możliwy (dzięki szczęściu, okazji czy pomyślnej koniunkturze). Żadnemu z tych czynników nie można jednak w pełni zaufać. Na ich tle, **wiedza** najbardziej zasługuje, by traktować ją jako „**gwarancję sukcesu**”.
- Wiedza podręcznikowa, akademicka jest ceniona dość wysoko. W trakcie wywiadów jako kluczową wskazywały ją przede wszystkim osoby, które same posiadają wykształcenie średnie.
- Wyraźne były też głosy osób, które wykształcenie traktowały jako mniej ważne, wskazując, że **szkoła czy uczelnia nie mogą wystarczyć w roli jedyne go źródła wiedzy na temat przedsiębiorczości.**

Moim zdaniem podstawą przedsiębiorczości jest wiedza, może niekoniecznie tylko z książek,. Jak dla mnie, żeby ktoś był, firma czy dana jednostka, była przedsiębiorcza, jednak musi mieć wiedzę,, bo to na pewno znacząco ułatwia bycie przedsiębiorczym i rozwijanie się. [FGI 3]

Wiedza i umiejętności (51 %) (2/2)

- Osoby przedsiębiorcze powinny być „ciekawe świata” i szukać wiedzy w wielu różnych miejscach – **słuchać ekspertów z różnych dziedzin, przyglądać się nowym trendom, poszerzać swoją specjalizację.**
- Nie można jednak przy tym zapomnieć o solidnych podstawach, jaką stanowi **wiedza z zakresu finansów i zarządzania.** Nie musi ona pochodzić w formalnej edukacji, można ją nabyć także w praktyce, podpatrując ekspertów w tej dziedzinie.

Ogólnie wydaje, że, żeby tak naprawdę być osobą przedsiębiorczą, trzeba mieć sporo wiedzy na różne tematy. Że nie tylko w jednym potrafić tą wiedzę wykorzystać, ale na przykład, jeżeli ma się możliwość rozwijania w czymś innym, to nie tracić tego, tylko też w tym kierunku iść. [FGI 4]

Każda wiedza może prowadzić częściowo do przedsiębiorczości, ponieważ jeżeli ktoś jest specjalistą w danej dziedzinie, może się cały czas rozwijać. Ale, wiadomo, najważniejsza jest jednak wiedza o finansach, wiedza o zarządzaniu kosztami, wydatkami. To jest, przynajmniej moim zdaniem, najbardziej potrzebna wiedza do bycia przedsiębiorczym. [FGI 3]

Zarabianie pieniędzy (45%)

- W badaniu ilościowym powiązanie przedsiębiorczości z zarabianiem pieniędzy i osiągnięciem zysku pojawia się już jako drugie wskazanie. Tymczasem w trakcie wywiadów na ten aspekt bycia przedsiębiorczym **wskazywały wprawdzie wszystkie grupy**, ale jednak **nie w pierwszej kolejności**. Do czysto finansowego wymiaru przedsiębiorczości każda grupa musiała „dojść” w swoim tempie, zazwyczaj po dłuższej dyskusji.
- Wydaje się jednak, że wynika to przede wszystkim z traktowania finansowego wymiaru bycia przedsiębiorczym jako **oczywistości, której nie wypada wręcz wymieniać jako pierwszej**.

Hajs mi się kojarzy z przedsiębiorczością, no bo, po coś działamy, bo coś robimy, po to, żeby mieć hajs [FGI 1].

Przedsiębiorczość to, jakby, dążenie do pomnażania majątku czy do tworzenia majątku, przynajmniej ja to widzę [FGI 5]

Nie no, motywacja to zawsze jest ta sama, jedna – kasa, żeby mieć więcej. Nie oszukujmy się, no, każdy pracuje, bo chce mieć pieniądze. [FGI 5]

Kreatywność (43%)

- Wielu rozmówców wskazywało, że postawa przedsiębiorcza oznacza często **bycie twórczym i kreatywnym**. Wymyślanie nowych rozwiązań, łączenie ze sobą zaskakujących elementów, odróżnianie się od innych – wszystko to może okazać się warunkiem powodzenia przedsiębiorcy.
- Wielu rozmówcom bliska była myśl, że **im bardziej kreatywne podejście** do zastanej rzeczywistości, tym **większa szansa dla przedsiębiorcy na odniesienie sukcesu**.
- Taka perspektywa wyklucza z grona osób przedsiębiorczych wiele działalności gospodarczych, które w swoich działaniach (często z sukcesem) bazują na **utartych i wielokrotnie powielanych schematach biznesowych**

Trzeba mieć otwartą głowę, żeby coś wlatywało i wylatywało.

Pomysłowość tworzenia, pomysłowość połączenia jakichś elementów, które mają, po to, żeby stworzyć coś, coś z niczego, czy też z zasobów dostępnych

Jest to forma jakiejś pomysłowości, rozwijania tych pomysłów, układania ich tak, żeby zadziało się dobrze.

Samorozwój (38%)

- Przedsiębiorczość, widziana oczami naszych rozmówców, staje się domeną ludzi renesansu: osób o **wszechstronnych zainteresowaniach i specjalizacjach, nastawionych na nieustanne poszerzanie horyzontów i samorozwój**
- Tak nakreślona droga nie tylko prowadzi do korzyści finansowych, umacniając pozycję przedsiębiorcy na rynku, ale także jest szansą na osiągnięcie **osobistej, życiowej satysfakcji**

Trzeba cały czas się rozwijać, cały czas, nie tylko, że trudności, ale też patrzeć na aktualny rynek, patrzeć na potrzeby konsumentów. I to nie jest tak, że osiągniemy jakieś cele i to już jest koniec, tylko cały czas musimy się rozwijać, rozszerzać swoją wiedzę, umiejętności po to, by też czuć taką satysfakcję, prawda. I czuć się takim zrealizowanym. [FGI 2]

Tak jak mówiłem, akurat zacząłem od tego, że można się specjalizować też w jednym kierunku i cały czas w daną stronę rozwijać też. Rozwijać właśnie też swoje horyzont, niekoniecznie w jednej cały czas branży, tylko wielu naraz.

Dążenie do celu (36%)

- Wielu rozmówców przedsiębiorczość porównywało do drogi: dłużej, zazwyczaj krętej, niekiedy idącej mocno po górę. By na tej drodze się nie zgubić i wytrwać do końca, konieczne jest dobre wyznaczanie kamieni milowych – **bliskich i dalekich celów, do których dąży się ze wszystkich sił.**
- Celów należy się trzymać, ale też być otwartym na ich **bieżące rewidowanie**, w miarę jak zmieniają się okoliczności i realia
- Dążenie do celu może mieć wymiar czysto zarobkowy, który rozumieć należy jako **realizowanie kolejnych założeń biznesplanu**. Jednak wielu rozmówców odnosiło go szerzej do sposobu funkcjonowania w życiu zawodowym, edukacji, rodzinie.

Osoba przedsiębiorcza powinna stopniowo też dążyć do postawionych celów, rozważać wszystko, brać pod uwagę swoje cechy charakteru czy sytuację. Brać pod uwagę wszystkie przeciwności i stopniowo właśnie dążyć do postawionego celu, żeby osiągnąć sukces.

Konsekwencja, sumienność, dla mnie to też jest kwestia tego, żeby nie poddawać się. Że jeżeli, np. tworzy się jakiś biznes, to żeby nie poddawać się po tym, że np. nie wiem, po tygodniu, dwóch, trzech np. firma nie będzie, biznes nie będzie prosperował, to... trzeba być w tym sumiennym, trzeba sumiennie, nie wiem, próbować.

Współpraca (31%) oraz Kierowanie innymi (4%)

- Przedsiębiorczość można postrzegać też w kontekście **relacji międzyludzkich**. W zależności od wariantu, będzie to relacja partnerska lub hierarchiczna.
- Wskazywana niezbyt często w badaniu ilościowym współpraca w trakcie wywiadów określana była jako **kluczowa umiejętność pracy w zespole i współdzielenia obowiązków w zadaniach drużynowych**
- Przedsiębiorczości doszukiwano się także w **mniej formalnych relacjach z otoczeniem** – np. w ramach działalności społecznej czy życia towarzyskiego
- Przedsiębiorczość rozumiana bywa też jako **zarządzanie innymi ludźmi i posiadanie umiejętności liderских** Wyrażać się mogą one nie tylko w zarządzaniu zespołem pracowników i podwładnych, ale też w umiejętności zjednywania dla swoich spraw osób z otoczenia. Na ten wymiar przedsiębiorczości zwracali uwagę przede wszystkim uczestnicy wywiadów.

Metafora przedsiębiorczości jako pewnego rodzaju maszyny: o dużej złożoności, obejmującej współpracę wielu osób, specjalistów, czy po prostu ludzi, którzy się na czymś znają albo przedstawiają rozbieżne poglądy i chcą znaleźć jakiś złoty środek czasami.

Mi się kojarzy [przedsiębiorczość] z osobą, która ma szacunek do drugiego człowieka, zwłaszcza do swoich pracowników. Że, no, chyba to jest podstawa właśnie sukcesu, żeby się dogadywać z pracownikami.

Wykorzystywanie okazji (26%)

- Przedsiębiorczość **oznacza dostrzeganie koniunktury**, zanim zrobią to inni. Osoby przedsiębiorcze mają w sobie zaangażowanie i determinację, by się tej okazji złapać i wykorzystać ją na swoją korzyść.
- Okazje **mogą się zdarzać na płaszczyźnie biznesowej** (np. wejście na rynek w odpowiednim momencie, znalezienie produktu lub usługi, na które jest aktualnie zapotrzebowanie)
- Dla innych rozmówców przykładem złapania okazji będzie zapisanie się na kurs językowy, wyjazd za granicę, wejście w posiadanie mieszkania, wynegocjowanie awansu w pracy, inwestycja w siebie czy nawet sprawienie sobie przyjemności.
- W trakcie wywiadów ten wymiar przedsiębiorczości był **często wskazywany i szeroko omawiany przez rozmówców**. Z kolei w badaniu jakościowym wskazany był względnie **rzadko**.

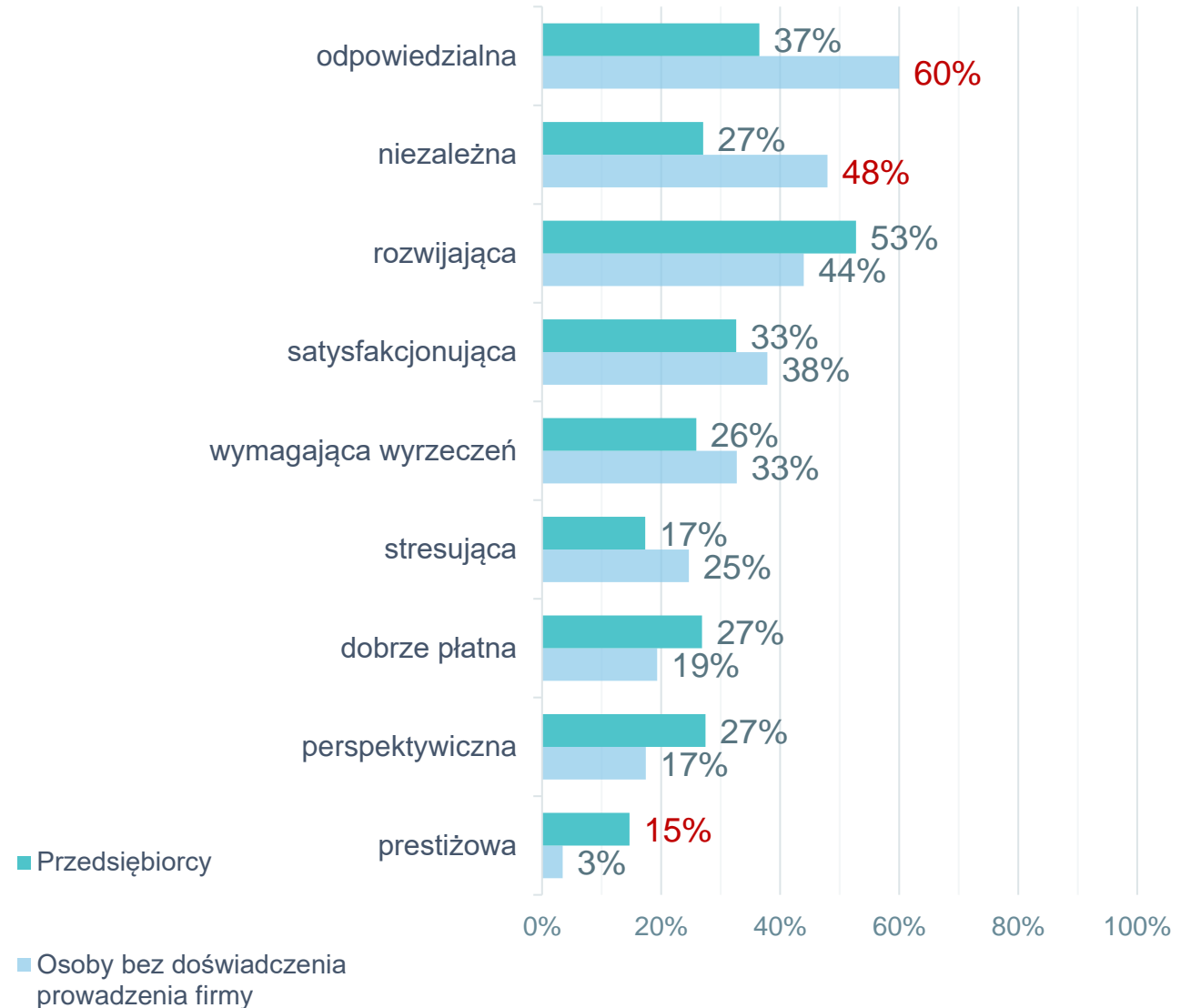
Osoba przedsiębiorcza powinna stopniowo też dążyć do postawionych celów, rozważać wszystko, brać pod uwagę swoje cechy charakteru czy sytuację. Brać pod uwagę wszystkie przeciwności i stopniowo właśnie dążyć do postawionego celu, żeby osiągnąć sukces

Konsekwencja, sumienność, dla mnie to też jest kwestia tego, żeby nie poddawać się. Że jeżeli, np. tworzy się jakiś biznes, to żeby nie poddawać się po tym, że np. nie wiem, po tygodniu, dwóch, trzech np. firma nie będzie, biznes nie będzie prosperował, to... trzeba być w tym sumiennym, trzeba sumiennie, nie wiem, próbować

Jaka jest praca na swoim?

Osoby posiadające doświadczenie prowadzenia firmy nieco inaczej postrzegają pracę na swoim

- Istnieją wyraźne różnice w ocenie pracy na swoim. Osoby posiadające to doświadczenie widzą je inaczej, niż pozostali.
- Osoby nie posiadające doświadczenia pracy na swoim znacznie częściej uważają że jest ona **odpowiedzialna** czy **niezależna**.
- Przedsiębiorcy częściej niż inni dostrzegają takie kwestie jak to, że praca na swoim jest **rozwijająca**, **dobrze płatna** czy **perspektywiczna**.

Jaka jest praca na swoim?

- Odpowiedzialność jest rozumiana przede wszystkim **troska i konieczność zapewnienia pracy gronu pracowników**. Wielu rozmówców zwracało uwagę na ten aspekt bycia na swoim, traktując go jednocześnie raczej jako argument przeciwko zakładaniu własnej działalności.

Może w końcu trochę przygnieść odpowiedzialność. Jeżeli już prowadzimy firmę, mamy pod sobą jakichś pracowników, to jednak jesteśmy w pewnym stopniu za nich odpowiedzialni, bo jeżeli zbankrutujemy np., to ileś tam ludzi straci pracę, ileś ludzi będzie miało problem.

Kim jest osoba przedsiębiorcza?

Osoba przedsiębiorcza to taka która potrafi poradzić sobie w różnych sytuacjach i warunkach

- Nieco inaczej opisują osobę przedsiębiorczą respondenci o różnym wykształceniu. Pełna zgoda panuje jedynie co do tego, że **elastyczność jest cechą wyróżniającą ludzi przedsiębiorczych**.
- Osoby z wykształceniem niższym częściej niż inne wskazywały, że **osoba przedsiębiorcza pomaga innym (20%), natomiast zdecydowanie rzadziej wymieniały skłonność do ryzyka (35%) i umiejętność dostrzegania okazji (23%)**
- Osoby z wykształceniem średnim częściej podkreślały **skłonność do ryzyka (52%) i poświęcenie dla pracy (44%)**.
- Osoby z wykształceniem wyższym najmocniej akcentowały **elastyczność – dostosowanie się do zmieniających się warunków (69%) oraz umiejętność dostrzegania okazji (45%)**.

Wykształcenie różnicuje sposób postrzegania osób przedsiębiorczych

P02. Które z poniższych stwierdzeń najlepiej Pana/Pani zdaniem opisują osobę przedsiębiorczą. Proszę wybrać maksymalnie trzy najlepiej pasujące określenia. Wszyscy uczestnicy/czki badania (n=413)

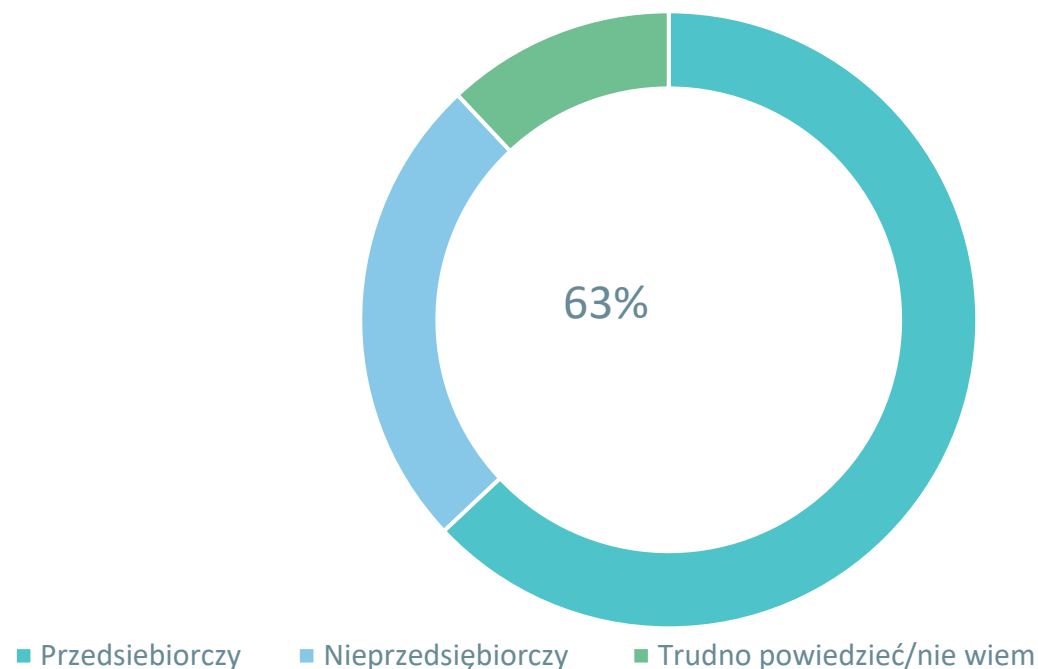
Czy uważają się za osobę przedsiębiorczą?

Większość uczestników badania uważa się za osoby przedsiębiorcze

- Poczucie bycia przedsiębiorczym nie jest mocno związane z cechami społeczno-demograficznymi takimi jak płeć, wiek, miejsce zamieszkania, z wyjątkiem wykształcenia (znacząco mniejsze mają osoby o najniższym wykształceniu). Pewien wpływ ma natomiast to czy w najbliższym otoczeniu znajdują się inne osoby prowadzące działalność gospodarczą.

P03. Czy uważa się Pan/Pani za osobę przedsiębiorczą? Wszyscy uczestnicy/czki badania (n=413)

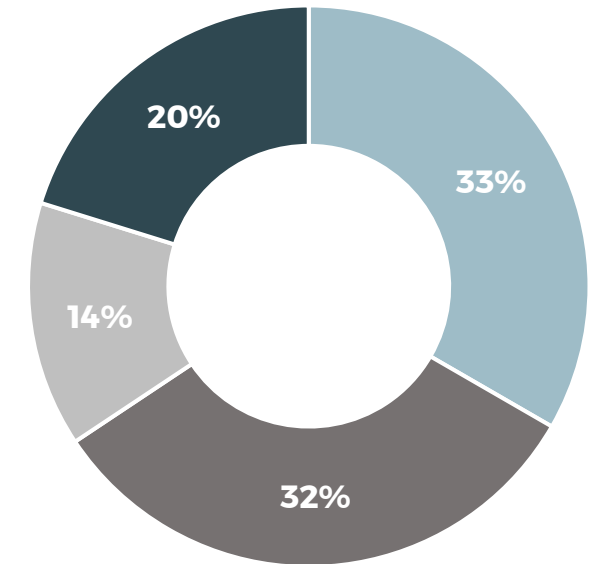
Na poczucie bycia przedsiębiorczych wpływa otoczenie

Sposoby rozumienia przedsiębiorczości

W oparciu o odpowiedzi udzielone w badaniu ilościowym wyróżnić można cztery grupy respondentów, którzy różnią się od siebie sposobem patrzenia na przedsiębiorców oraz przedsiębiorczość.

- **Niestrudzeni wędrowcy:** grupa podkreślająca dążenie do celu jakim jest sukces. Jej przedstawiciele mocno wierzą w to, że jest on w zasięgu ręki każdego, kto wystarczająco ciężko pracuje. W tej grupie znajduje się najwięcej osób, które mogą się pochwalić doświadczeniem w prowadzeniu firmy.
- **Pewni siebie ryzykanci:** osoby skłonne do ryzyka, kładące duży nacisk na realizację własnego potencjału. W tej grupie jest największy odsetek tych, którzy myślą w przyszłości o założeniu firmy.
- **Poświęcający się ciułacze:** w oczach tej grup przedsiębiorca to osoba poświęcająca się aby zarobić pieniądze. Prowadzenie firmy to coś za co należy się szacunek, ale niekoniecznie pożądana ścieżka kariery. Te perspektywę przyjmują przed wszystkim kobiety i osoby słabiej wykształcone.
- **Startupowcy:** to osoby kreatywne, elastyczne i potrafiące się dostosować. Bardziej niż zarabianie pieniędzy interesuje ich samorealizacja. Obraz ten jest najmocniej zakorzeniony wśród osób dobrze wykształconych, ale w małym stopniu posiadających doświadczenie prowadzenia firmy.

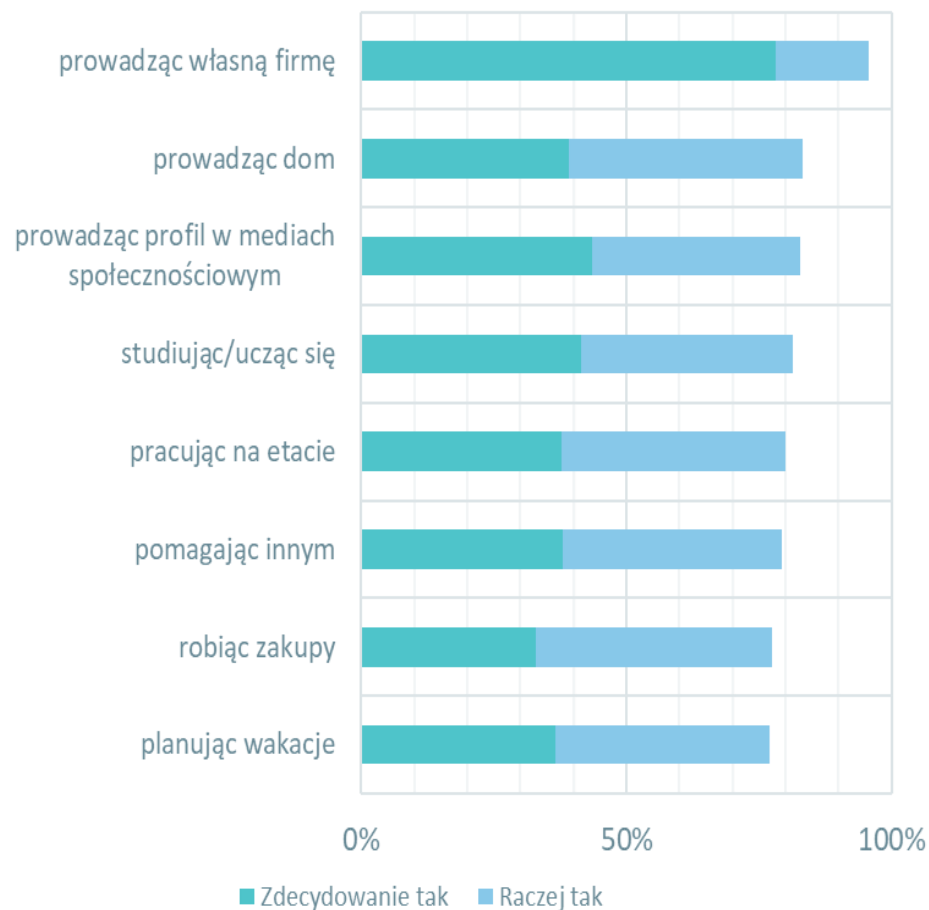
- Niestrudzony wędrowca
- Pewny siebie ryzykant
- Poświęcający się ciułacz
- Startupowiec

Segmentacja postaw w oparciu o pytaniu o wizerunek osoby przedsiębiorczej. Wszyscy uczestnicy/czki badania (n=413)

Jak zdaniem młodych Polaków przejawia się przedsiębiorczość?

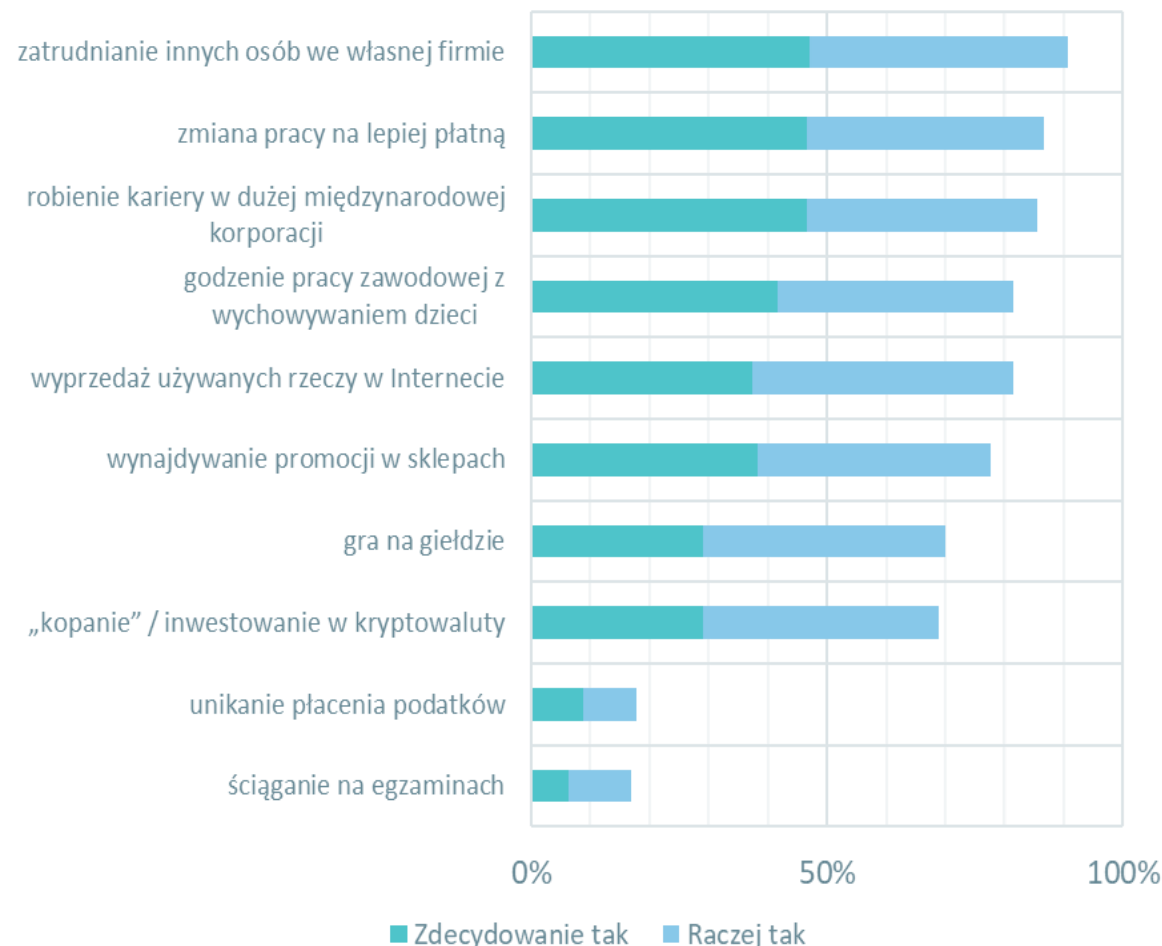
Przedsiębiorczość ma różne oblicza

Prowadzenie firmy to nie jedyny sposób na bycie przedsiębiorczym

P04. Czy Pana/Pani zdaniem można być przedsiębiorczym...
Wszyscy uczestnicy/czki badania (n=413)

Postawę przedsiębiorczą można realizować też w pracy na etat i codziennym życiu

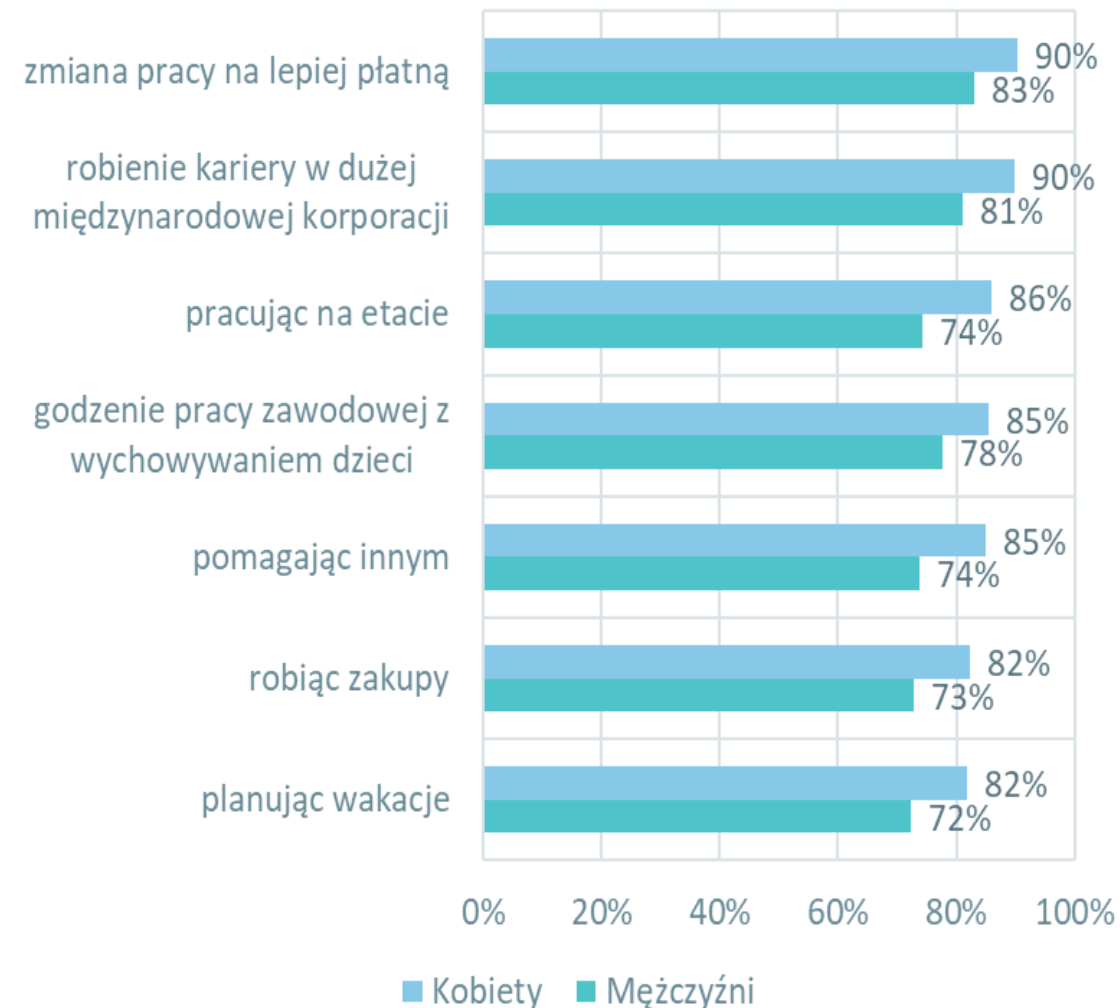

P05. Czy według Pana/Pani poniższe czynności mogą świadczyć o byciu przedsiębiorczym?
Wszyscy uczestnicy/czki badania (n=413)

Przedsiębiorczość ma różne oblicza

Kobiety patrzą nieco szerzej
na przedsiębiorczość

- Osoby uczestniczące w badaniu **najczęściej uznawały prowadzenie firmy za przejaw przedsiębiorczości**, ale jednocześnie były zdania, że **postawa ta może manifestować się w różnych innych praktykach i obszarach życia** np. pracując na etacie, robiąc karierę w korporacji, handlując w Internecie, zajmując się domem czy planując wakacje.
- Istnieje pewna pula czynności, która w większym stopniu jest uznawana za przejaw przedsiębiorczości przez **kobiety i mężczyzn**. Dotyczy to zarówno pracy opiekuńczej jak i praktyk zawodowych niezwiązanych z prowadzeniem własnej firmy
- Stosunkowo **mały odsetek osób przedsiębiorczość utożsamia z „jazdą na gapę”** tzn. unikaniem płacenia podatków czy ściąganiem na egzaminie.

Wybrane kwestie z P6 i P5 w których wystąpiły różnice pomiędzy odpowiedziami kobiet i mężczyzn. Wszyscy uczestnicy/czki badania (n=413)

Przedsiębiorczość ma różne oblicza

- Przedsiębiorczość ma dobrą prasę. Rozmówcy łatwo wskazują zalety bycia przedsiębiorczym. Podobne wnioski płyną z analizowanych badań poświęconych przedsiębiorczości (wynika z nich m.in., że 91% respondentów uznaje, że osobom zakładającym z sukcesem firmy należy się uznanie).
- Nie mają także etycznych zastrzeżeń do bycia przedsiębiorczym - nie dostrzegają związku między byciem przedsiębiorczym a podejmowanie działań, uważanych za niemoralne lub balansujące na granicy prawa. Jako niemoralna wskazywana była przedsiębiorczość bazująca na nieszczęściu innych lub klęskach (np. sprzedawanie maseczek po zawyżonych cenach). Podkreślano jednak, że należy ona do marginesu.
- Jednocześnie wielu z nich stwierdza, że życie przedsiębiorcy jest nie dla nich. Obawiają się przede wszystkim ciągłego przepracowania, nadmiaru obowiązków, zbyt dużej odpowiedzialności, utraty balansu między życiem prywatnym a zawodowym.

Ja nie biorę tego pod uwagę, ponieważ uważam, że założenie firmy wymaga megadużego poświęcenia czasu, sił i siebie po prostu w to.

Jest bardzo zaburzony ten balans między pracą a życiem prywatnym, który się bardzo zlewa w całość, miesza ze sobą. Może niektórzy sobie z tym radzą, ale ja raczej nie

Za duża odpowiedzialność. To lepiej chyba pracować u kogoś i się nie martwić o takie rzeczy, jak zabezpieczenie środków i czas.

Bohaterzy/rki przedsiębiorczości naszych czasów

44%

Potrafiło wymienić osobę, która jest symbolem przedsiębiorczości w naszych czasach.

Łatwiej przychodziło to mieszkańcom/kom metropolii, osobom z wyższym wykształceniem oraz najmłodszym młodszym respondentom/kom.

70%

Osób wskazało Polaka lub Polkę, przy czym byli to głównie osoby zarabiające w Internecie, influencerzy celebryci, ewentualnie sportowcy. **Bardzo rzadko wymieniano klasycznych przedsiębiorców/czynię.** Inaczej było w przypadku osób z zagranicy – tu dominowali założyciele wielkich firm tacy jak E.Musk, B.Gates, S.Jobs itp.

22%

Jako osobę będącą symbolem przedsiębiorczości wskazało kobietę. **Kobiety wciąż rzadziej kojarzą się z prowadzeniem biznesu czy robieniem kariery.**

Kto jest symbolem przedsiębiorczości?

P06. Czy zna, przychodzi Panu/Pani do głowy osoba publiczna, która jest dla Pana symbolem bycia przedsiębiorczym w naszych czasach? Jeżeli tak, proszę wpisać jej nazwisko / pseudonim lub inną informację, która pozwoli zidentyfikować o jaką osobę chodzi. Wszyscy uczestnicy/czki badania (n=413)

Uwarunkowania sukcesu – od czego zależy powodzenie w biznesie?

Czynniki wpływające na sukces w biznesie

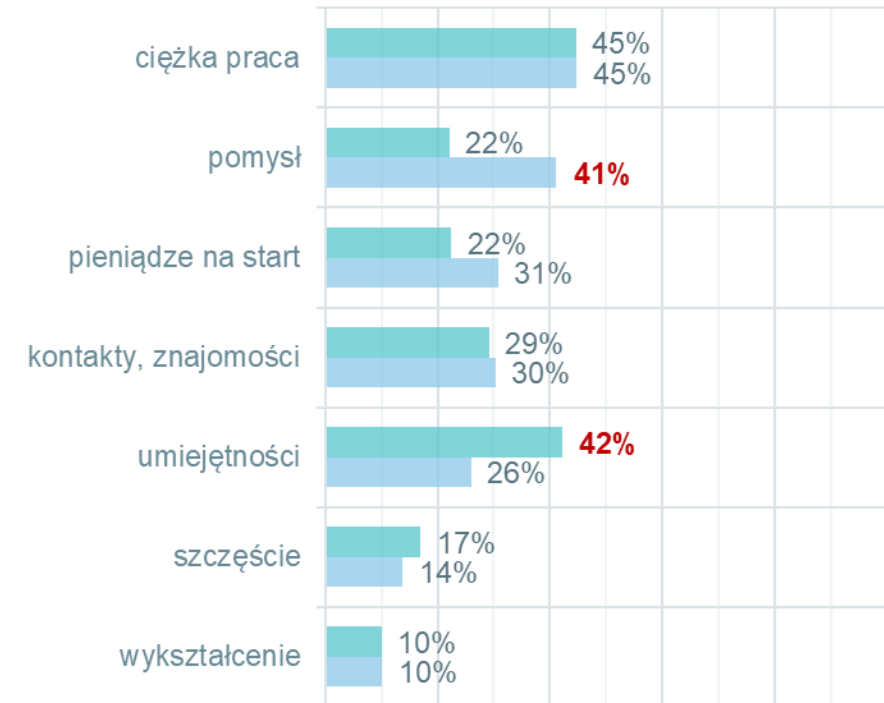
Wśród respondentów powszechna jest wiara, że poprzez wysiłek i ciężką pracę można osiągnąć sukces w biznesie

82%

Uważa, że każdy ma szansę odnieść sukces jako przedsiębiorca, jeżeli tylko włoży w to odpowiedni wysiłek

- Najwięcej osób wskazuje **ciężką pracę** jako element mający największy wpływ na sukces w prowadzeniu biznesu.
- Ciekawe różnice można zauważyć w różnych grupach wiekowych. Najmłodszy (18-21) bardziej niż inni doceniają **ciężką pracę** (58%) i **wykształcenie** (15%), zaś najstarsi (28-30) **kapitał na start** (43%)

Wszyscy doceniają znaczenie ciężkiej pracy, ale przedsiębiorcy mocniej zwracają uwagę na umiejętności niż pomysły

■ Osoby bez doświadczenia prowadzenia firmy ■ Przedsiębiorcy

P09. Jakie są czynniki elementy, które Pana/Pani zdaniem mają największy wpływ na osiągnięcie sukcesu przy prowadzeniu działalności gospodarczej w Polsce? Proszę wskazać 2 najważniejsze. Wszyscy uczestnicy/czki badania (n=413)

Sumienność, upór i determinacja w dążeniu do celu

- W rozmowach wyraźnie wybrzmiewało, że **kluczowych czynników sukcesu przy własnym biznesie szukać należy raczej wewnątrz osoby** (w jej nastawieniu, cechach osobowościowych) niż w czynnikach zewnętrznych.
- **Na sukces przedsiębiorcy muszą sobie zapracować.** Ciężka praca rozumiana jest zarówno jako **codzienna sumienność i konsekwencja** w wykonywaniu zadań ale również **wytrwałość i upór w dążeniu do celu.**
- Młodzi przedsiębiorcy widzą, że praca wymaga od nich mierzenia się z wieloma trudnościami. Sukces zależy od tego, czy przedsiębiorca nie podda się, **konstruktywnie stawia im czoła i mimo przeciwności cały czas będzie szedł naprzód.**

Myślę, że konsekwentny i tak w pewien sposób uparty. Bo ludzie często mają jakieś ciekawe pomysły, ale szybko, albo stają na tych pomysłach, i nie zaczynają nic robić, albo przy jakichś pierwszych niepowodzeniach rezygnują. Więc taka trochę upartość w tym dążeniu do celu, i taka konsekwencja w swoich czynach. [FGI 1]

Ta [ambicja], która nie pozwala jej się poddać, że tak powiem, tylko iść naprzód, rozwijać się cały czas [FGI 2]

Pomysł na biznes i radzenie sobie z problemami

- Pomysłowość zdaniem młodych jest ważnym, a dla niektórych nawet najważniejszym czynnikiem odpowiedzialnym za sukces w biznesie.
- Część młodych wyraźnie wiązała sukces z innowacyjnym pomysłem na działalność - **stworzenie wyróżniającego się na rynku produktu czy oferty**. Młodzi podookreślali, że przedsiębiorca musi być uważnym i wnikliwym obserwatorem rzeczywistości i otaczających go ludzi, aby znaleźć niezagospodarowaną niszę.
- Z drugiej strony, pomysłowość była wskazywana jako cecha potrzebna w zarządzaniu firmą. Dotyczy **umiejętności znajdowania rozwiązań na pojawiające trudności czy przeszkody**. Znaczenie tak rozumianej pomysłowości wzmacniają wyzwania jakie przyniosła przedsiębiorcom pandemia.

Jeżeli tworzymy jakąś działalność, często musimy wstrześcić się w tę niszę, która nie jest zagospodarowana przez pozostałe przedsiębiorstwa, by osiągnąć sukces czy tam po prostu mieć szansę na osiągnięcie sukcesu. [FGI 4]

No, na przykład prowadzi działalność, która dobrze funkcjonuje, a nagle przychodzi taki COVID i jest mniej tego klienta, mniej zainteresowania, mniej osób nawet spaceruje, czyli nawet taki przechodzień sobie nie wejdzie, nie zerknie do sklepu, no to umiejętność radzenia sobie z taką sytuacją. Czyli stwarzanie jakiejś promocji, zachęcać tego klienta. Trzeba umieć sobie po prostu, żeby radzić sobie z trudnościami, jak nas napotkają...[FGI 5]

Choć twarde umiejętności są ważne to trudno je młodym określić

- Nie licząc kompetencji zawodowych, młodym trudno było wskazywać konkretne „twarde” umiejętności potrzebne do założenia i prowadzenia własnej firmy
- Pojawiające się pozazawodowe kompetencje dotyczyły umiejętności zarządzania sobą (organizacja czasu i pracy) jak i innymi ludźmi (nadzór, motywowanie , „zarażanie pasją”).
- Co ciekawe, młodzi często zwracali na **wagę sprawiedliwego i empatycznego podejścia do pracowników**. Należy pamiętać, że większości rozmówców nie miała doświadczenia jako pracodawca i perspektywa pracownika była im znacznie bliższa.

Biuro rachunkowe może pomóc w sprawach takich rozliczeniowych, jeśli chodzi o, fakturach, nie musi się znać. Wystarczy, że pójdzie.. [FGI5]

Bycie sprawiedliwym też, żeby umieć, umieć ocenić na przykład pracę, swojego pracownika. [FGI 1]

Myślę, że do umiejętności moglibyśmy dodać zarządzanie ludźmi. Jakby ich czasem, ich pracą, wydaje mi się, że to taka istotna cecha, umiejętność. [FGI 1]

Wykształcenie jest mniej ważne niż doświadczenie

- **Posiadanie formalnego wykształcenia nie wybrzmiewało jako kluczowe dla osiągnięcia sukcesu w prowadzeniu własnej firmy.** Według młodych, przed założeniem firmy warto przede wszystkim zdobyć doświadczenie pracując przez jakiś czas na etat. Pozwala to zdobyć **praktyczne umiejętności w zawodzie, poznać specyfikę branży, ale też wyrobić kontakty.**
- Pracując „u kogoś” można też **zdożyć wiedzę dotyczącą zarządzania firmą.** Obserwując jak robią to inni można uczyć się z ich doświadczenia.
- Młodzi podkreślali też **znacznie zdobywanej wraz z doświadczeniem mądrości życiowej,** dzięki której łatwiej radzić sobie w trudnych sytuacjach (ma się „grubszą skórę”) czy w kontaktach z innymi ludźmi

Ze nauczyłem się w korporacji czegoś, a potem idę, otwieram własną firmę, ale już mam te zasoby wiedzy. [FGI 1]

jeżeli pracujemy przed rozpoczęciem własnej działalności u kogoś, to możemy na podstawie, w jaki sposób on traktuje pracowników, w jaki sposób ta dana osoba, jaką zarządzający, pod którym pracujemy, zarządza tą swoją instytucją, firmą czy jak to tam nazwiemy, po prostu uczyć się od niego, by w późniejszym etapie wykorzystać to we własnej działalności.[FGI 4]

Przydatne zasoby to nie tylko pieniądze ale też wsparcie w otoczeniu

- Posiadanie kapitału na start własnej działalności jak i znajomości wybrzmiewały jako przydatne zasoby choć nie niezbędne do osiągnięcia sukcesu.
- Zwracali za to uwagę na **rolę wspierającego otoczenia**. Prowadzenie biznesu wiąże się często ze stresem, koniecznością pokonywania wielu trudności. Do radzenia sobie w tych sytuacjach warto mieć oparcie w rodzinie lub znajomych, którzy zaoferują emocjonalne wsparcie, radę, czy motywują do działania.

To [pieniądze] jest przydatne, ale że tak naprawdę, jak ktoś jest zdeterminowany i wie, czego chce, to potrafi tą przeszkodę jakoś przeskoczyć, a jak ktoś nie ma tego czegoś właśnie, tych innych rzeczy, to i pieniądze tutaj nie załatwią sprawy.

Można by tu chociażby celować w pomoc w znaczeniu oparcia w rodzinie. Wiadomo, ten początek z zasady nie zaliczamy do jakichś megałatwych, megaprzyjemnych, więc wsparcie osób bliskich, w tym właśnie najczęściej osób, będących bezpośrednio naszymi członkami rodziny, może być w tym przypadku nieocenione. [FGI 4]

Czy przedsiębiorczości można się nauczyć?

Czy można się nauczyć przedsiębiorczości?

Przedsiębiorczość zależy od indywidualnych predyspozycji, ale można się też jej nauczyć

84%

Uważa, że **niektóre osoby mają większe wrodzone predyspozycje do bycia przedsiębiorcą (czynią).**

98%

Wskazało okoliczności w których można się nauczyć przedsiębiorczości. **Niekoniecznie musi to być prowadzenia własnego biznesu.** Może to być też szkoła, kursy, praca na etacie, czy codzienne obowiązki.

Jest , które ułatwia [nauczycie się bycie przedsiębiorczym]. Albo niektórzy rodzą się po prostu, łatwiej im niektóre rzeczy przychodzą, ale to nie jest tak, że powinna być to jakaś przeszkoda. Można właśnie przez doświadczenie, praktykę tudzież poszerzanie wiedzy nauczyć się, jakie cechy, umiejętności są pożądane i starać się na nich skupiać. I wtedy, jeżeli ktoś jest zdeterminowany, to jest w stanie pokonać przeciwności. [FGI 3] wiele cech

Czy można się nauczyć przedsiębiorczości?

Osoby prowadzące firmę są nieco bardziej sceptyczne co do możliwości nauczenia się przedsiębiorczości, szczególnie w praktyce

P08. Czy można nauczyć się przedsiębiorczości. Suma odp. „zdecydowanie tak” i „raczej tak”.
Wszyscy uczestnicy/czki badania (n=413)

Zakładanie własnej firmy – plusy i minusy

Co zachęca do zakładania firmy?

Zarobki w stosunkowo małym stopniu motywują do założenia własnej firmy

- Motywacje do zakładania firm są różne, ale **dominują związane z samorealizacją i możliwością samostanowienia.**
- **Stosunkowo słabym na tle innych motywatorem są dobre zarobki**, przy czym inaczej patrzą na to osoby o różnym wykształceniu. Im niższe wykształcenie tym zarobki stają się istotniejszym motywatorem.

20A. Co Pana/Panią zachęca do założenia działalności gospodarczej? Proszę wskazać 3 najważniejsze powody. Osoby, które rozważają założenie firmy (n=216)

Do założenia własnego biznesu motywuje możliwość samorealizacji i samostanowienia

Co zachęciło przedsiębiorców do założenia firmy?

- Osoby posiadające doświadczenie prowadzenia firmy również są **motywowane możliwością samorealizacji**, ale zdecydowanie częściej niż osoby bez tego doświadczenia w biznesie **widzą możliwość dobrych zarobków**.
- 20% przedsiębiorców nie miało wyboru** – musieli założyć działalność gospodarczą.

P22. Co skłoniło Panią/Pana do założenia własnej firmy? Proszę wskazać maksymalnie 3 najważniejsze powody. Osoby, które prowadzą bądź prowadziły działalność gospodarczą (n=64)

Przedsiębiorców motywowała chęć samorealizacji, ale też dobre zarobki

Niezależność, czyli praca na własnych zasadach

- **Rozmówcy niezależność rozumieli jako możliwość ustalania własnych zasad w pracy.** Dotyczy to zarówno samego sposobu prowadzenia działalności – wdrażania swoich pomysłów, rozwiązań, ale także samodzielnego zarządzania własnym czasem (decyzji, kiedy i ile czasu się pracuje).
- **Choć wielu naszych rozmówców** (zwłaszcza tych, którzy byli przedsiębiorcami lub miały w swoim bliskim otoczeniu kogoś pracującego na własny rachunek) **zauważała, że praca „na swoim” wiąże się ze znacznie większym obciążeniem pracą i co za tym idzie, mniejszą ilością czasu wolnego.** Ważne dla nich jest jednak, że **decyzja o zaangażowaniu w pracę jest ich własna a nie narzucana przez przełożonego.**
- Nie bez znaczenia jest fakt, że wymagające poświęceń zaangażowanie w pracę może mieć przełożenie na większe zarobki.

*Własny biznes daje niezależność. To myślę, że to jest taka dla mnie najważniejsza rzecz [...] że nie musi być jakby zależny od decyzji innych osób, sam może być decydem. I sam taki, taki ma realny wpływ na to, ile zarobi, jak zarobi, kim będzie,, jaki będzie miał status społeczny. Myślę, że chyba to jest takie, najlepsze, jeżeli chodzi o tworzenie własnej firmy.
[FGI 1]*

Taka niezależność, nie jesteśmy zależni, nic nas nie ogranicza. Mamy też nieograniczone tak naprawdę możliwości zarobku, nie mamy, tak jak nie wiem, byśmy może gdzieś w korporacji ściągania przedziałów bądź bądź widełek [...] Ale też ja sobie cenię przede wszystkim takie poczucie czasu, chodzi mi o to, że, że ja decyduję, kiedy pracuję. Ile pracuję. I przede wszystkim, i jak pracuję [FGI 1, przedsiębiorca]

Własny biznes to rozwój i samorealizacja

- Poradzenie sobie z trudnym wyzwaniem jakim jest **założenie i prowadzenie własnej firmy pozwala poczuć się kompetentnym i sprawczym** ale też daje **twórczą satysfakcję z posiadania czegoś stworzonego zupełnie samodzielnie.**
- **Własna firma może dawać też poczucie wpływu.**
  - Może on dotyczyć **otaczającej rzeczywistości** (stworzenie produktu czy usługi, która przyczynia się do pozytywnej zmiany)
  - ale też **wpływu na zespół, pracowników**, co daje satysfakcje ze wspierania ich w rozwoju zawodowym, mentorskiego przekazywania wiedzy czy doświadczeń.

Moją motywacją jest przede wszystkim to, że coś tworzę. W sensie, coś własnego. Coś, co jest tylko moje, i to mi daje, to mi daje kopa. To mi daje motywację do działania [Chcę ludziom też przekazywać wiedzę z zakresu mojej działalności. Fajnie też się patrzy na to, jak twoi pracownicy się rozwijają. Jak oni coś tworzą własnego, ile dają od siebie, żeby, żeby coś stworzyć. [FGI 1, przedsiębiorca]

Kwestia wpływu jaki mogę wywołać tak naprawdę, bo mam dość fajny pomysł, tak myślę [...] motywuje mnie to, że mogę mieć wpływ na pewne rzeczy i mogę mieć wpływ na otoczenie wokół mnie, czyli właśnie może być tak, jak ja chcę, a chcę, żeby było dobrze dla wszystkich [...] Motywuje mnie, że będę tworzyć coś w jakiś sposób kreatywnego i że będę mogła się kreatywnie wyżyć, No i najlepiej byłoby, gdyby wszystko się udało, bo też byłaby gratyfikacja pieniężna za wysiłki. [FGI 2, planująca własną działalność]

Czasem jednak decyzja o przejściu na swoje jest przede wszystkim pragmatyczna

- Podczas naszych rozmów wyraźnie wybrzmiewało, że dla części osób najsilniejszym potencjalnie motywatorem do założenia własnej firmy są względy praktyczne.
- Były to najczęściej osoby, które nie planują innowacyjnego biznesu, ale raczej chcą prowadzić „typową” działalność np. usługi wykończeniowe, sklep internetowy z kosmetykami itd.
- Do rozpoczęcia działalności, lub jej planowania **przekonuje ich perspektywa na wyższe zarobki niż w przypadku pracy na etacie oraz większa gwarancja pracy** (np. w przypadku trudności ze znalezieniem pracy gwarantującej satysfakcjonujące zarobki).

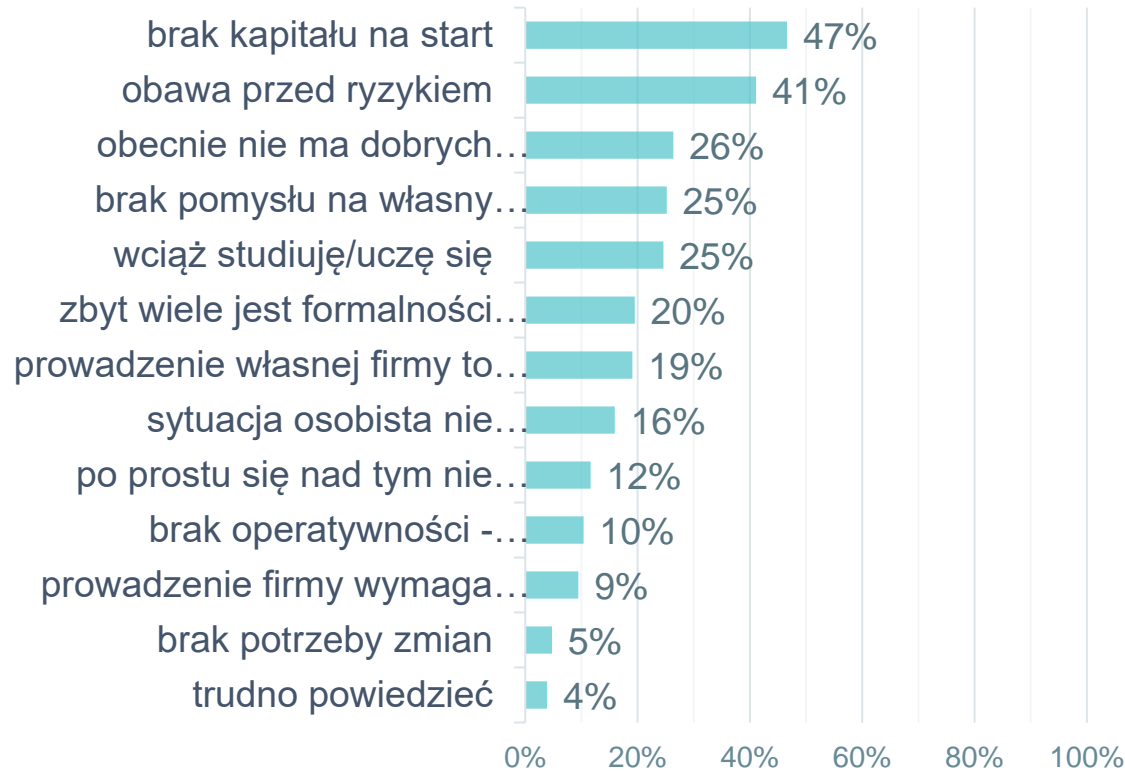
Nie no, motywacja to zawsze jest ta sama, jedna – kasa, żeby mieć więcej. Nie oszukujmy się, no, każdy pracuje, bo chce mieć pieniądze. Nie wygramy w Totka. Jak wygram w Totka, to powiem wtedy, że nie będę pracować, a i tak bym pewnie pracowała, bo bym zainwestowała w nieruchomości, które zawsze idą do góry. Więc zawsze coś, jakiś pomysł trzeba mieć na siebie. [FGI 5, przedsiębiorczyni]

Ja to przede wszystkim chciałbym pracować na siebie, wtedy są duże przychody, no i tak jak ktoś wspomniał, organizuję sam sobie czas pracy, nie jestem uzależniony od kogoś, tylko od siebie. Dużo nakładu pracy mam, więcej pracuję. Mniej, pozwalam sobie na wakacje. No i to jest ten komfort.[FGI 5, rozważający własny biznes]

Co zniechęca do zakładania firmy?

Najważniejszymi barierami wejścia przy zakładaniu firm jest strach przed ryzykiem i brak kapitału

Istnieją dwa wyraźnie wyróżniające się powody dla których młodzi Polacy i Polki nie chcą zakładać firm – **brak kapitału na start** oraz **obawa przed ryzykiem**. Brak kapitału szczególnie mocno był podkreślany przez osoby, które rozważają w przyszłości założenie firmy oraz starszych respondentów(cki (25-30 lat)).

P20. Co Pana/Panią zniechęca do założenia działalności gospodarczej? Proszę wskazać 3 najważniejsze powody. Osoby, które nie mają doświadczenia prowadzenia firmy (n=349)

Do założenia własnej firmy zniechęca brak poczucia bezpieczeństwa i duża odpowiedzialność

- Zakładając własną firmę nie ma się pewności czy biznes powiedzie się i będzie przynosił wystarczające zyski. To sprawia, że **wielu młodych obawia się podjąć takie ryzyko zastania bez dochodów** (a w jeszcze bardziej pesymistycznym scenariuszu z kredytem czy długami).
- Innym czynnikiem zniechęcającym do założenia własnej firmy jest **obawa przed dużą odpowiedzialnością** – decydując się na założenie firmy trzeba się jej poświęcić (nie można sobie odpuścić) to rodzi obawy, lęk. W przypadku zatrudniania osób, odpowiedzialność się poszerza. Na pewno na ten aspekt szczególnie zwróciła uwagę pandemia.
- Zarówno **brak poczucia bezpieczeństwa jak i duża odpowiedzialność obciąża psychicznie generując duży stres**, który wyraźnie zniechęca część Polaków do założenia własnej działalności.

Ponieważ to za duża odpowiedzialność. To lepiej chyba pracować u kogoś i się nie martwić o takie rzeczy, skupić tylko na bardziej wydajnej pracy. [FGI 5]

Jak by nie było, wszystko jest na własnej głowie i, no, bardzo ciężko jest czasami tym osobom, które te firmy założyły. A drugiej co, no, tak naprawdę, jeżeli znajdzie się dobrą pracę, to zarobki wcale nie muszą być o wiele niższe, niż mając własną firmę. [FGI 4]

W takim modelu [prowadzenie własnej firmy] jest bardzo zaburzony ten taki balans między pracą a życiem prywatnym, który się bardzo zlewa w całość, jakoś tam miesza ze sobą. To też moim zdaniem mnie, to nie jest dobre chyba dla człowieka. [FGI 3]

Wyzwania w zakładaniu firmy

Citi Foundation

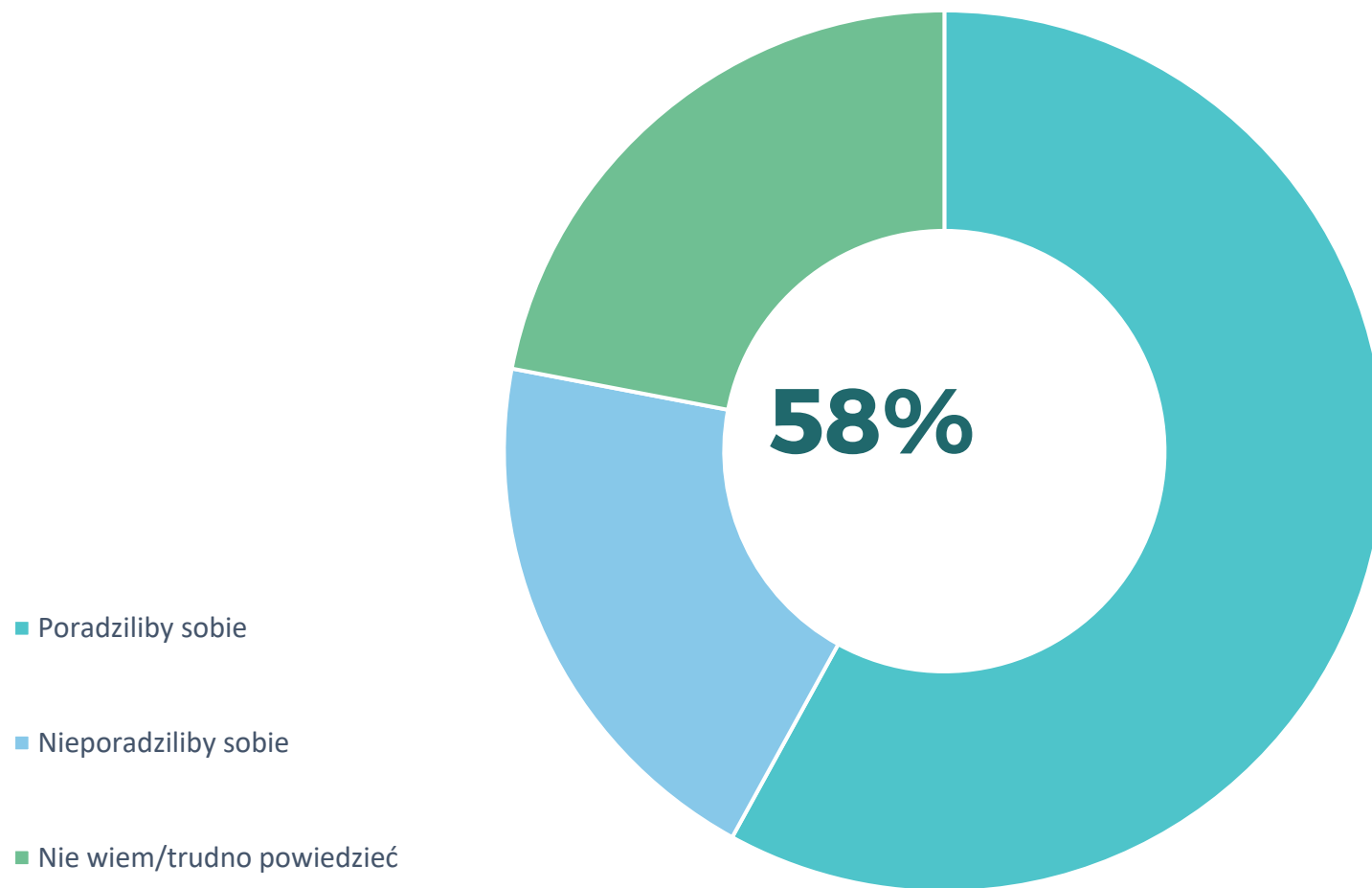
Fundacja Kronenberga

citi handlowy

inspiracja
do działania

Co stanowi wyzwanie w zakładaniu firmy?

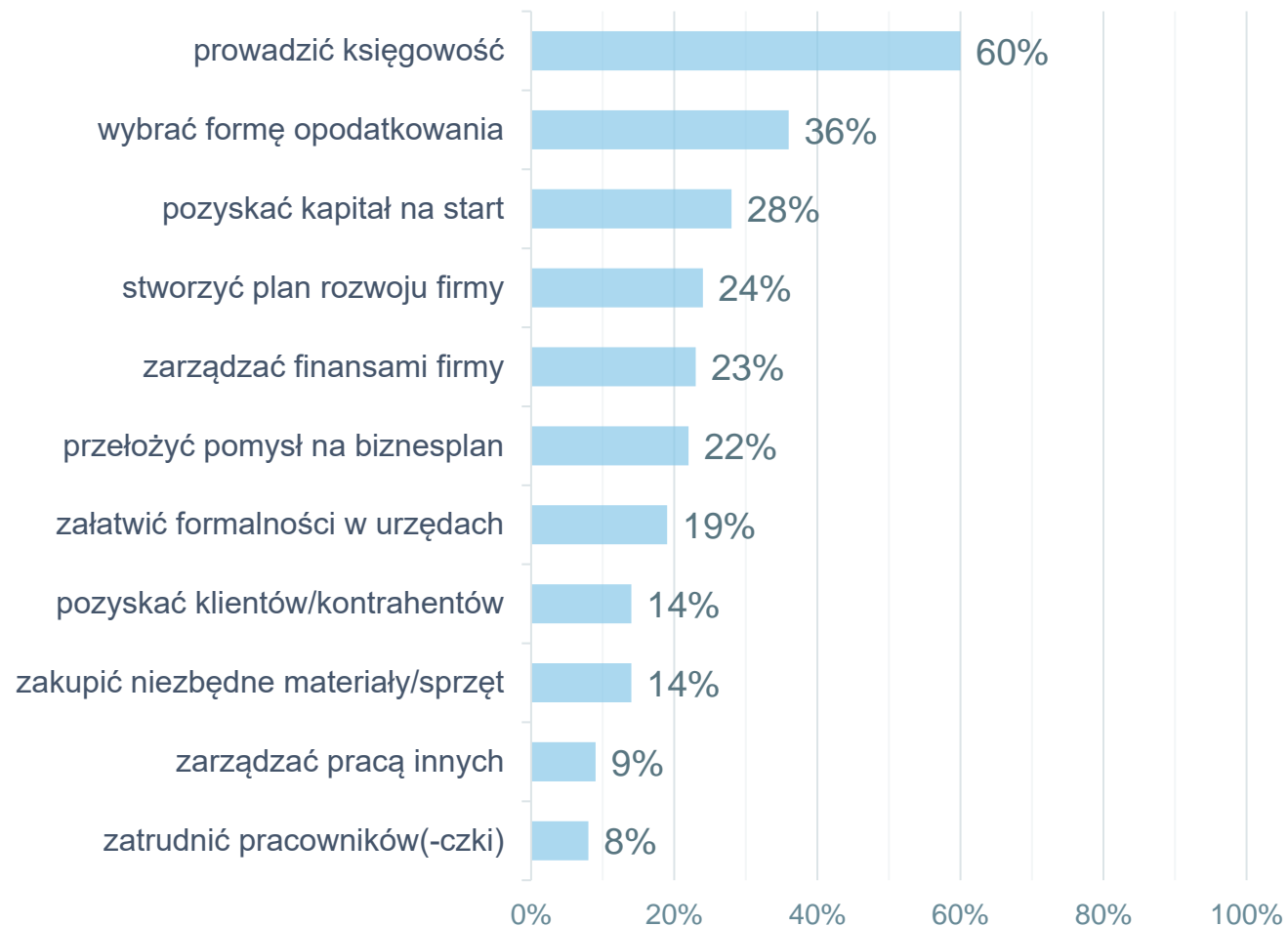
Większość osób uważa, że poradziłaby sobie z założeniem firmy

P23. Czy Pana/Pani zdaniem poradziłby/poradziłaby sobie Pan/Pani z założeniem firmy w Polsce? Osoby, które nie mają doświadczenia prowadzenia firmy (n=349)

Co stanowi wyzwanie w zakładaniu firmy?

Największym wyzwaniem są sprawy formalne i finansowe

P24. Czy gdyby zakładałby/zakładałaby Pan/Pani firmę, to czy byłby/byłaby Pan/Pani w stanie samodzielnie: odp. „zdecydowanie nie” i „raczej nie”. Osoby, które nie mają doświadczenia prowadzenia firmy (n=349)

Co stanowiło wyzwanie dla przedsiębiorców?

Istotnym wyzwaniem dla przedsiębiorców, przy zakładaniu nowych firm były kwestie formalno-podatkowe, ale również zupełnie niedoceniona przez osoby nie prowadzące firmy **kwestia pozyskania klientów/kontrahentów**.

P29. Proszę wskazać co było dla Pana/Pani największym wyzwaniem na początku prowadzenia działalności gospodarczej? Proszę wskazać maksymalnie trzy rzeczy. Osoby, które prowadzą bądź prowadziły działalność gospodarczą (n=64)

Rozbudowana biurokracja utrudnia życie przedsiębiorcom ale można sobie z nią poradzić

- W wywiadach wyraźnie wybrzmiewało, że prowadzenie własnego biznesu jest związane z radzeniem sobie ze skomplikowanymi kwestiami prawnymi i księgowymi pojawiającymi się zarówno na etapie zakładania własnej firmy, jak i podczas jej prowadzenia.
- Choć są postrzegane jako utrudniające życie przedsiębiorcy, to zgodnie z wynikami badania ilościowego, **nie są traktowane jako przeszkoda nie do pokonania**. Nasi rozmówcy byli na ogół zdania, że wkładając w to wysiłek czy korzystając z pomocy można sobie z tym poradzić.

Też chyba takie kwestie formalne z zakładaniem firmy mogą sprawiać trudność. Ja osobiście nie wiem, jak to się robi i na pewno to byłoby dla mnie jakieś wyzwanie też. [FGI 2,]

Dla mnie najtrudniejsza była ta biurokracja. Nie wiem, czy najtrudniejsza, ale na pewno najbardziej uciążliwa. To znaczy, że bieganie po tych urzędach, zakładanie, dopisywanie, działalności tych różnych żeby to dobrze jakby wypełnić, te druczki, czekanie w tych kolejkach. Pamiętanie o terminach opłaty podatku, podatek dochodowy, do tam, do dwudziestego, podatek VAT do dwudziestego piątego. [...] nie to, że mnie to przerosło, ale po prostu, po prostu dużo na pewno czasu na to poświęciłem. I było to co najmniej uciążliwe. [FGI 1, przedsiębiorca]

Więszym wyznaniem może być wybicie się na tle konkurencji i brak doświadczenia w zarządzaniu

- **Znalezienie klientów i przebicie się rynku ze swoim produktem czy usługą** choć nie było tak powszechnie wskazywane jak nadmierna biurokracja, to jest **postrzegane jako poważniejsza przeszkoda w prowadzeniu własnego biznesu.**
- **Obawy budzi również umiejętne zarządzania finansami w przedsiębiorstwie** tak aby utrzymać płynność finansowa i nie generować niepotrzebnych kosztów.
- Co ciekawe, część naszych rozmówców zwracała również uwagę na **kwesję niewystarczającego autorytetu przedsiębiorcy z uwagi na młody wiek.** Część młodych obawiała się czy mogliby liczyć na poważnie traktowanie przez klientów, potencjalnych partnerów biznesowych oraz pracowników.

Przebicie się przez konkurencję. No jest obecnie taki problem, że praktycznie w każdej branży istnieje już jakaś konkurencja, która już jest na jakimś poziomie, więc otwierając własne przedsiębiorstwo, własną działalność musimy wykazać się czymś więcej, żeby ściągnąć trochę klientów. [FGI 2]

Mało zdobytego, zdobytego doświadczenia, w obyciu prowadzenia firmy, może też doprowadzić do takiego jakby nieutrzymania takiego balansu, tak? W firmie. To znaczy, że się jakoś tam, przykładowo weźmie jakiś leasing, weźmie tutaj kredyt na, na rozwinięcie firmy, tutaj dojdzie do tego jakiś czynsz, dojdą wynagrodzenia przy pracownikach po prostu [...] i po prostu no, szybko jego, jego przygoda może się zakończyć. [FGI 1]

Wsparcie dla przedsiębiorców

Citi Foundation

Fundacja Kronenberga

citi handlowy

inspiracja
do działania

Wsparcie dla przedsiębiorców

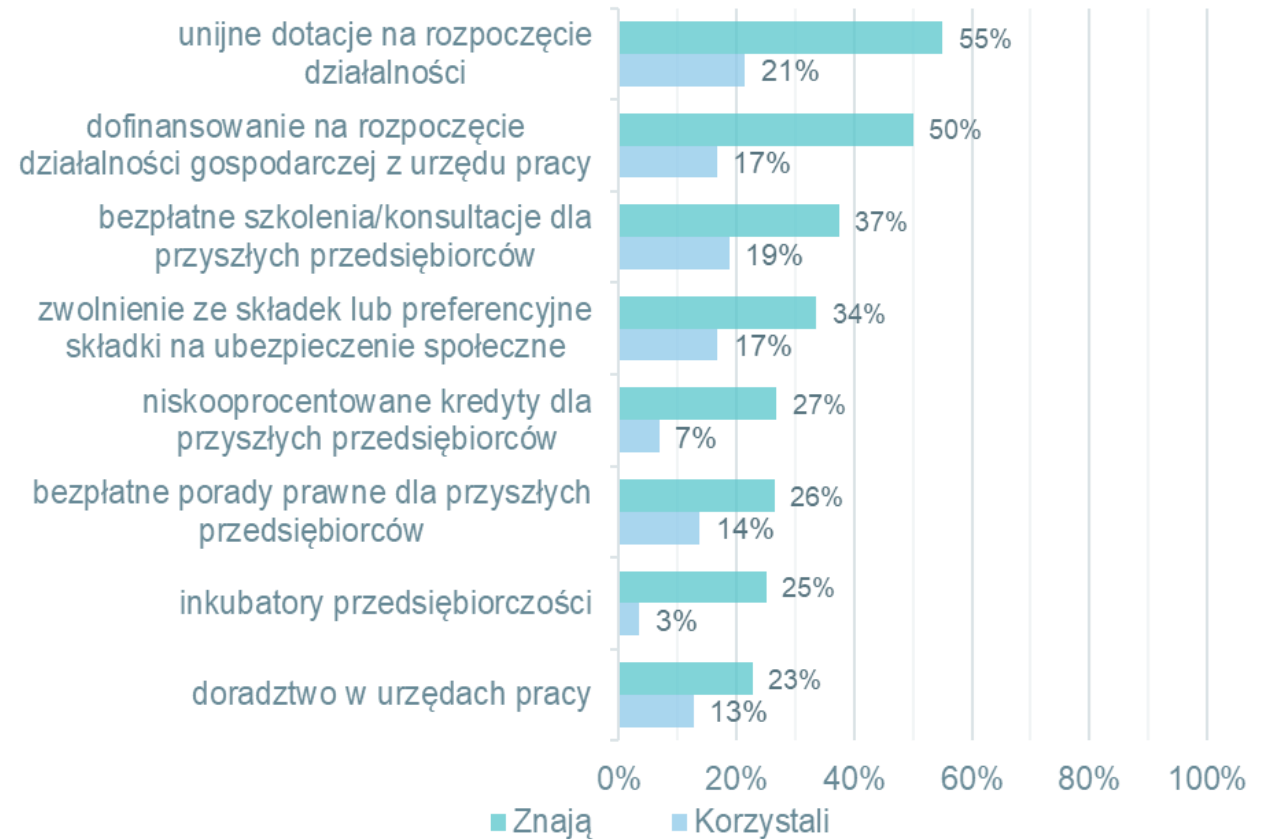
Znajomość i korzystanie ze wsparcia dla przedsiębiorców na start jest dość powszechne

92%

Przedsiębiorców **zna przynajmniej jedną z wymienionych form wsparcia**. Najlepiej znaną formą wsparcia są bezpośrednio dotacje i dofinansowania.

65%

Korzystało z jakiegokolwiek formy wsparcia. Widać przy tym, że o ile wszelkiego typu szkolenia i doradztwo są mniej znaną formą wsparcia, to proporcjonalnie więcej z tych osób, które je zna korzysta z nich.

Bezpłatna merytoryczna pomoc w zakładaniu firmy nie jest powszechnie znana

- Rozmawiając z uczestnikami wywiadów (zarówno prowadzącymi jak i nie, własną działalność) było widać, że wyraźnie **różnią się od siebie pod względem świadomości dostępnych form wsparcia** dla młodych przedsiębiorców.
- O ile, wiedza o tym, że młody przedsiębiorca może szukać dofinansowania na swoją działalność z publicznych pieniędzy oraz skorzystać z płatnych usług księgo-finansowych jest dość powszechna, to **możliwość uzyskania merytorycznego wsparcia (od instytucji czy organizacji) jest szerzej nieznana**.
- Szczególnie widać to było podczas rozmów z osobami spoza dużych ośrodków miejskich czy niższym wykształceniem. Nasi rozmówcy nie mieli świadomości istnienia takiego rodzaju pomocy. Ich wiedza dotycząca istniejących form pomocy była często ograniczona wyłącznie do możliwości otrzymania finansowania czy zasięgnięcia informacji w urzędzie pracy.

Ja osobiście nie mam zielonego pojęcia, do kogo się w tej kwestii odezwać. Nie słyszałem o żadnych takich firmach, przedsiębiorstwach, które by w tej kwestii pomagały. [FGI 3]

Ja wiem na pewno, że urząd pracy jakieś tam dofinansowania udziela. Jak moja koleżanka zakładała co prawda taką paznokciową swoją firmę, że po prostu robiła paznokcie, to też dostała dofinansowanie właśnie z urzędu pracy. Więc wiem, że tutaj coś jest, i też wiem, że można jakieś dofinansowania z bodajże Unii Europejskiej, ale to już tam nie do końca wiem, jak to tam działa. [FGI 4]

Możliwość merytorycznego wsparcia budzi większy entuzjazm wśród młodych spoza dużych miast

- **Wśród młodych z poza dużych ośrodków miejskich koncepcja darmowego i kompleksowego wsparcia w zakładaniu i prowadzeniu własnej firmy spotykała się na ogół z entuzjastycznym przyjęciem.** Oceniali je jako wartościową okazję do zdobycia potrzebnej wiedzy i kompetencji.
- **Inaczej, bo bardziej krytycznie, taką formę wsparcia oceniały osoby z dużych miast** (i częściej z wyższym wykształcenie). Podchodziły do niej bardziej ostrożnie argumentując że **obawiali by się czy wsparcia jest adekwatne do ich potrzeb** (lepiej korzystać z różnych źródeł wiedzy i z każdego wziąć coś dla siebie). Wyrażali obawy, że nie takie programy mogą powielać „oklepane” modele biznesowe.
- **Takie programy mogą również budzić opór z uwagi na ich postrzeganą czasochłonność.** Podejmując decyzje o założeniu firmy chce się jak najszybciej doprowadzić do jej powstania i nie ma czasu na udział w dodatkowych przedsięwzięciach.

To musiałoby być miejsce, które wzbudza zaufanie, a jakieś stowarzyszenie krzak, powiedzmy, tylko właśnie miejsce, w którym faktycznie można uzyskać takie informacje, no to to by była naprawdę cudowna rzecz, że tam możesz tak pogadać z kimś i ten ktoś cię za rękę, tam opowie ci o tych wszystkich etapach, to, jakby, jak dla mnie, no, no właśnie to jest to, czego potrzebuję, tak. [FGI 3]

Bo jednak korzystanie tylko z takich gotowców wydaje mi się nie do końca optymalne. Jest na pewno ułatwiająca, ale prawdopodobnie istnieje jakaś lepsza droga do której trzeba dojść samemu, trochę pokombinować. [FGI 2]

Ważnym źródłem wsparcia jest rodzina i znajomi

- Młodzi często wskazywali, że wiedzy i **porady dotyczącej zakładania i prowadzenia własnej firmy** **dobrze szukać u innych przedsiębiorców z kręgu znajomych czy rodziny.**
- Wydaje się **kluczowe znacznie ma tutaj zaufanie.** W przypadku osób z kręgu znajomych czy rodziny widać efekty ich biznesowej działalności i ma się pewność, że ich rady będą wynikały z praktyki biznesowej. Poza tym charakter znajomości pozwala na nieformalny, dopasowany do potrzeb kontakt.

Wiesz co, ja bardziej bazuję na doświadczeniu moich bliskich. Przyjaciół i znajomych. To są osoby, które już od dłuższego czasu prowadzą działalność. Ja w porównaniu z nimi jestem małym żuczkim tak naprawdę, na początku swojej drogi. I bazuję na ich doświadczeniu, rozmawiam dużo z nimi. Dopytuję, i, biorę z tego ile mogę, a nie za bardzo jakby chciałem, i miałem ochotę gdzieś tam iść do obcego człowieka w jakimkolwiek urzędzie, czy gdziekolwiek indziej, i z nim na ten temat rozmawiać. Jakoś nie mam takiego poczucia, że jest jakaś instytucja, która mi w tym pomoże. Co więcej, nawet nie za bardzo mam ochotę z takiej instytucji skorzystać. [FGI 1, przedsiębiorca]

Wpływ pandemii na myślenie młodych Polaków o przedsiębiorczości

Citi Foundation

Fundacja Kronenberga

citi handlowy

inspiracja
do działania

Pandemia a przedsiębiorczość

Pandemia jest uznawana zarówno jako szansa jak i zagrożenie

- Zdaniem respondentów/tek **pandemia ujawnia cienie prowadzenia biznesu**. Prowadzenie firmy to nie tylko zyski, ale również ryzyko, a w sytuacji kryzysu przedsiębiorca/czyni nie ma co liczyć na pomoc państwa.
- Obecna sytuacja zniechęca do zakładania biznesu.
- Z drugiej jednak strony nowa rzeczywistość postrzegana jest jako **impuls do szukania nowych rozwiązań**, a zatem niesie ze sobą pewien potencjał modernizacyjny.
- Istnieje również dość spora grupa osób, które w nowej sytuacji **dostrzegają szanse na zarabianie pieniędzy przez firmy**. Pod tym względem szczególnie optymistyczne są osoby posiadające doświadczenie prowadzenia biznesu.

Przedsiębiorcy dostrzegają szanse zarabiania pieniędzy przez firmy w pandemii

Pandemia wzmacnia ostrożność

- Pandemia unaocznia dla młodych, że przedsiębiorcy mogą **dotknąć problemy (w tym również te zupełnie nieprzewidywalne), które sprawią, że zagrożona zostanie cała działalność.** Wyraźnie było przekonanie młodych, że w takiej **sytuacji przedsiębiorca zdany jest wyłącznie na siebie** (poczucie niewystarczającej pomocy ze strony państwa).
- Potęguje to ostrożność przy planowaniu własnej działalności, ale też zwraca uwagę na konieczność zabezpieczania się przed potencjalnymi trudnościami np. posiadanie finansowej poduszki bezpieczeństwa czy dywersyfikacji źródła przychodów.

Myślę, że wiele branż to uderzyło, i jednak ludzie sobie zdają sprawę, że w momencie, kiedy prowadzisz firmę, bierzesz też odpowiedzialność nie tylko za siebie, za swoje finanse, a też za grupę ludzi, i za ich życie. Więc myślę, że tak, że jednak podejmowanie teraz ryzyka może nauczyć nas tego, że będzie nam trudniej podjąć jakieś ryzyko, i będziemy na to patrzeć tak troszeczkę bardziej właśnie krytycznie. [FGI 1]

Ja myślę, że tutaj właśnie dzięki pandemii możemy zwrócić uwagę na zarządzanie firmą i tak naprawdę to, w jaki sposób dysponowaliśmy tym całym swoim majątkiem. Czy oszczędzaliśmy np., czy też kwestia tego, że nie zamykać się tylko w jednej branży, tylko szukać alternatyw, żeby tak jakby mieć różne źródła tego dochodu, a nie stawiać tylko na jedno. [FGI 2]

Ale może też może być okazją do wykorzystania i wzmocnić przedsiębiorców

- Zgodnie z wynikami badania ilościowego część rozmówców zauważała, że **pandemia gwałtownie zmieniła rynek i „zasady gry”, co w naturalny sposób tworzy okazję biznesową**, która jeżeli wykorzystana może przynieść lukratywne korzyści. (zarabianie na sprzedaży internetowej, szeroko pojętych narzędziach i usługach zdalnych)
- Na naszych spotkaniach było kilka osób, które prowadziły własne działalności i wskazywały że doświadczenie pandemii może być też wzmocniające dla przedsiębiorców. Jeżeli poradzą sobie w czasach tak silnego to znaczący, że dadzą sobie radę też z innymi problemami, które może dotknąć ich firmy.

Część przedsiębiorców zabija, a drugiej części pozwala się rozwinąć dopiero. Bo odbiera znaczną część możliwości jednak na te wszystkie strefy gastronomiczne, hotelarskie, no tutaj jest bardzo ciężko. Jednak jest to też pomysł na rozwój jakichś bardziej zdalnych usług albo właśnie [przewozowych. Otworzyło kilka nowych sektorów, ale niestety zamknęło trochę starych. [FGI 2]

Młodego przedsiębiorcę tak naprawdę, na swoim przykładzie mówię oczywiście, wzmocni. Mnie to wzmocni, mnie to nie zniechęci, tylko mnie to wzmocni. Tak jak już mówiłam, tak jak już mówiłam na początku, umiejętność radzenia sobie w takiej bardzo ciężkiej dla biznesu sytuacji. [FGI 5]

Dziękujemy

FUNDACJA ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA WIEDZY

Citi Foundation

Fundacja Kronenberga

inspiracja
do działania